

ЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОРГАНІЗАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Світлична А.В., к.е.н., Михайлова О.С., к.е.н., доцент,

Ковбаса О.О., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Розглянуто організаційний розвиток підприємств при інтеграції в інші структури, отриманий від цього ефект та значення для підприємства в цілому.

Organizational development of enterprises is considered during integration in other structures, got from it effect and value for an enterprise on the whole.

Постановка проблеми. Розвиток підприємств виражається мірою впорядкованості його структурних елементів та виключенням стихійності діяльності. Підприємства, як і будь-яка соціотехнічна система, має постійно оновлюватися, перебудовуватися та розвиватися, не втрачаючи при цьому своєї стійкості і цілісності. Розвиток аграрних підприємств пов'язаний з поглибленням спеціалізації, концентрації і інтеграції виробництва. Як об'єктивний економічний процес інтеграція виробництва базується на закономірностях розвитку продуктивних сил, суспільного поділу праці і розвитку НТП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пов'язані з інтеграцією знайшли своє відображення в наукових працях таких вчених економістів, як В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, В.С. Козир, О.В. Крисальний, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, О.О. Мороз, С.А. Нестеренко, П.Т. Саблук, М.Й. Хорунжий та ін. Як зазначає М.Ю.Коденська, «інтеграція – це динамічний процес, який розвивається відповідно до динаміки продуктивних сил і характеризується різноманітністю взаємозв'язків та взаємовідносин, що з різною мірою інтенсивності проявлялися й удосконалювалися протягом усього розвитку суспільного виробництва» [3].

Постановка завдання. Метою організаційного розвитку підприємства є постійне підвищення його економічної ефективності, продуктивності праці, ефективності використання капіталу та рівня конкурентоспроможності. Підприємство, як складна цілісна система базується на групі підсистем через комплекс організаційних зв'язків. Використання факторів виробництва через інтеграційний процес в більш складні виробничо-обслуговуючі системи, дасть можливість підвищити як загальну ефективності системи, та і на рівні підсистеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропромислова інтеграція – це форма територіально-виробничого комбінування та об'єднання в єдине ціле технологічно та економічно пов'язаних між собою сільгосптоваровиробників і промислових формувань (що здійснюють переробку вирощеної сировини), а на більш високому рівні розвитку – і торгівельних та інших обслуговуючих структур – з метою одержання синергетичного ефект. Забезпечення ефективного функціонування всіх її учасників за рахунок раціонального інвестування й одержання готової конкурентоспроможної продукції [1, с.121].

Особливостями сучасних процесів інтеграції в сільському господарстві є: наявність різноманіття форм власності; розвиток сучасних ринкових стосунків; відносна незалежність господарюючих суб'єктів від держави; переважання економічних стимулів при створенні агропромислових формувань. Концепція розвитку агропромислової інтеграції в сучасних умовах ґрунтується на нових принципах і механізмах взаємодії.

Залежно від властивостей компонентів, що об'єднуються, можливі три типи інтеграційних процесів – горизонтальний, вертикальний і диверсифікація.

Можливі форми вертикальної інтеграції наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Можливі форми вертикальної координації і інтеграції[2]

		Суб'єкти власності і управління				
		товаровиробник	Товаровиробник і несільськогосподарська структура	Несільськогосподарська структура		
Напрями діяльності	Технічне обслуговування і ресурсне забезпечення сільського господарства	Інтегратор – товаровиробник; інтеграція реалізується через кооперативний механізм	Зворотна інтеграція – постачальницький і сервісний кооператив	Координація через контрактні відносини	що гарантують ресурсне забезпечення	Інтегратор – несільськогосподарська структура, можлива пряма і зворотня інтеграція
	Сільське господарство		Горизонтальна інтеграція		Що зумовлюють технологічні прийоми сільськогосподарського виробництва	
	Переробка зберігання маркетинг		Пряма інтеграція – переробний і маркетинговий кооператив		Що гарантують збут продукції	

Горизонтальна інтеграція характерна для об'єднання господарських структур, що випускають однорідну продукцію, роблять однакові послуги або виконуючі аналогічні операції технологічного циклу.

Вертикальна інтеграція застосовується при злитті підприємств різних галузей за принципом технологічної єдності виробничих процесів. Інтеграція проявляється в тому, що структури, що об'єднуються, стають необхідними, взаємозв'язаними і супідрядними елементами більшої структури. Технологічно процес виробництва продукції управляється з єдиного центру.

Особливий тип інтеграції - диверсифікація - полягає в проникненні великої компанії в інші галузі, з якими вона не знаходиться ні в прямій, ні в непрямому виробничому зв'язку.

Нині назріла гостра необхідність створення в сільському господарстві вертикально інтегрованих об'єднань. Аналізуючи організаційно-правові форми діяльності в Україні основними тенденціями розвитку є збільшення кількості великих і малих агрформувань. Для малих та середніх форм господарювання найбільш ефективною формою інтеграції є кооперативи. А для великих найбільш ефективним є об'єднання сільськогосподарських підприємств з переробними підприємствами і організаціями торгівлі, тобто створення об'єднань, що представляють замкнуте коло: виробництво продукції сільського господарства, її переробка і реалізація кінцевого продукту. Відповідає такому напрямку інтеграції створення агрохолдинга.

На їх розвиток значний вплив має рівень технологічної і організаційної єдності взаємопов'язаних підприємств, особливості окремих галузей, специфіка перероблюваної сільськогосподарської продукції, технологій її переробки. Факторами, що впливають на інтеграцію сільського господарства і пов'язаних з ним галузей, є також рівень розвитку сільськогосподарських підприємств, їх спеціалізація. Економічна основа агропромислової інтеграції визначається товарно-грошовим обміном, ринком. Останній об'єднує, організовує їх в галузевому і територіальному відношенні.

Ринковий механізм регулювання виробництва створює об'єктивну необхідність для все більш тісної взаємодії і взаємозалежності окремих елементів економічної системи. Все це характеризує агропромислову інтеграцію як багатогранний процес, що розвивається у різноманітних формах [4].

Загальною передумовою успішної підприємницької діяльності в умовах агропромислової інтеграції є наявність відповідних ринкових інститутів. Серед них слід виділити існування різноманітних за організаційно-економічними характеристиками самостійних товаровиробників. Вони повинні мати можливість вільно використовувати належне їм майно, самостійно визначати виробничу програму, обирати постачальників і споживачів, визначати ціни, самостійно розпоряджатися прибутком, який залишається після виконання зобов'язань.

Процес формування агрохолдинга, на нашу думку, повинен складатися з декількох етапів.

На першому етапі – організаційному – проводиться обґрунтування створення агрохолдинга, визначається число учасників, що бажають добровільно стати учасниками освіти, їх місцезнаходження, вид діяльності, визначається спеціалізація.

На другому етапі – економічному – оцінюється поточний стан сільськогосподарських підприємств, їх потенціал, об'єми запасів, готової продукції і можливі ринки їх збуту. Складається план фінансування діяльності, порядок і терміни погашення заборгованості, визначення центрів фінансової відповідальності на принципах внутрішнього господарського розрахунку і планування бюджетів структурних підрозділів.

Третій етап – структурний – передбачає вибір оптимального варіанту організаційної структури, з виділенням самостійних виробничих, переробних і обслуговуючих бізнес-одиниць, визначаються їх функції, формування цент-

рального апарату компанії, чисельність працівників, принципи взаємин між підрозділами і зовнішніми суб'єктами ринку. При цьому центральний апарат виконує функції, пов'язані із стратегічним плануванням і захистом інтересів власників підприємства, а знову освічені бізнес-одиниці займаються поточною виробничою діяльністю.

Четвертий етап – правовий – проводиться офіційна реєстрація в органах державної влади.

Агрохолдинг включає до свого складу сільськогосподарські, переробні і торговельні організації, що з'єднали або повністю, або частково свої ресурси на основі договору про взаємовигідне економічне співробітництво.

Включення сільськогосподарських підприємств до складу агрохолдинга дасть їм наступні перспективи:

- можливість цілеспрямованого розвитку і стійкого функціонування;
- можливість розробки перспективних програм і забезпечення їх реального здійснення на основі диверсифікації виробництва і отримання внутрішніх пільгових інвестиційних і кредитних ресурсів;
- поповнення власних оборотних коштів і оновлення основних фондів;
- централізоване постачання господарств ПММ, запасними частинами, новою технікою, устаткуванням;
- погашення кредиторської заборгованості;
- гарантований і вигідний збут виробленої сільськогосподарської продукції з використанням різних схем маркетингу;
- підвищення ділової активності;
- розширення ринків збуту продукції.

Сільськогосподарська продукція служить сировиною для виготовлення інших видів продукції і створення коопераційного ланцюжка. Потрібні підприємства по переробці сільськогосподарської продукції і виробництву з неї продовольчих товарів. Це дозволить їм:

- розв'язати проблему забезпеченості сировиною;
- освоїти нові ринки збуту продукції;
- за рахунок залучення до складу учасників агрохолдинга з'явиться можливість підвищити рівень забезпеченості основними засобами.

Для повної завершеності інтегрованих ланцюжків потрібні ланки, що займаються оптовою і роздрібною реалізацією виробленої продукції.

Координуючою ланкою інтеграційної структури, що управляє, виступає центральна компанія, учасниками якої делегуються основні питання ухвалення рішень розпорядження з власністю і прибутками, здійснення вищого стратегічного керівництва, координації фінансово-господарської діяльності, бізнес-планування, розробки маркетингової політики і т.і.

Стратегічним моментом в діяльності центральної компанії є організація виробництва і гарантованого збуту продукції згідно сучасної тенденції розвитку, а саме можливість реалізовувати продукцію під єдиною торговельною маркою-брендом, у зв'язку з чим агрохолдинг вступає у договірні відносини з бренд-компанією, на основі франчайзингової форми підприємництва.

У рамках агрохолдинга мають бути встановлені тривалі і стабільні виробничі, технологічні, організаційні, економічні, комерційні і інші зв'язки, що забезпечують максимальне скорочення втрат продукції в процесі переходу з однієї сфери в іншу, чітке функціонування відтворювального ланцюга і стабільне забезпечення формування районного, регіонального і міжрегіонального продовольчих фондів.

Економічна доцільність участі сільськогосподарських підприємств в агрохолдинге полягає в наступному. По-перше, поліпшення фінансово-економічного положення підприємства і відновлення спроможності забезпечується за рахунок:

- скорочення транзакційних витрат;
- зниження постійних витрат на одиницю продукції, а внаслідок і собівартості сільськогосподарської продукції;
- зростання об'єму продажів за рахунок нарощування обсягів виробництва при розширенні (за допомогою торгово-збутових можливостей агрохолдинга) існуючих ринків збуту і використання бренду;
- поліпшення ділового іміджу учасників формування.

По-друге, участь стабілізує роботу підприємств і, отже, дозволить зберегти, а в деяких випадках збільшити робочі місця, що позитивно позначиться на рішенні соціальних проблем регіону.

Висновки. Таким чином, створення регіонального агрохолдинга шляхом об'єднання сільськогосподарського, промислового і торговельного капіталу могло б стати однією з передумов для ефективного розвитку сільського господарства регіону в майбутньому.

Література:

1. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: [Навч. посіб.]. – В.О. Василенко. К.: ЦУЛ, 2003. – 504 с.
2. Валентинов В.Л. Вертикальна координація як фактор розвитку міжгалузевих відносин в АПК // Економіка АПК-2003. – №6. – С. 26.
3. Коденська М.Ю. Інтеграція як фактор активізації інвестиційної діяльності / М.Ю. Коденська // Економіка АПК. – 2006. – № 6. – С. 24-31.
4. Політична економія: Підручник / За науковою ред. доктора економ, наук, проф. В. Г. Федоренка. – К.: Алерта, 2008. – 487 с.